

כיצד ינהג הנעזר במכשיר שמיעה בשמיעת שופר, מגילה, וכדומה

גדולי הפוסקים נחלקו האם שמיעה באמצעות מכשיר שמיעה נחשבת כשמיעה לענין קיום מצוות. יש שכתבו שמסתבר שיוצאים בזה ידי חובה¹, ויש שכתבו שאין יוצאים בזה ידי חובה². נדון זה נוגע למעשה באדם כְּבֵד שמיעה הנעזר במכשיר שמיעה - ויש לברר כיצד עליו לנהוג בשמיעת קול שופר, קריאת מגילה, שמיעת קידוש והבדלה, וכדומה.

במקרים רבים כְּבֵד השמיעה יכול לשמוע ממרחק קצר גם ללא המכשיר, וככל שהדבר אפשרי, יש להשתדל לשמוע את השופר או המגילה שלא באמצעות המכשיר, כדי לצאת ידי כל הדעות. [אפשרות נוספת היא לקרוא את המגילה בעצמו, וכדלהלן]. עם זאת, אדם שאין לו אפשרות לשמוע ללא המכשיר, נכון וראוי שישמע את השופר או המגילה באמצעות המכשיר, משום שלדעת כמה מגדולי הפוסקים המצוה מתקיימת גם באופן זה³.

להלן יתבארו פרטים נוספים בענין זה: האם כאשר הוא יכול לשמוע ללא המכשיר והמכשיר רק מיטיב את השמיעה עליו להסיר את המכשיר; האם די להסיר את המכשיר מאוזן אחת; דין השמיעה באמצעות מכשיר לגבי קריאת התורה; וכיצד יוכל כְּבֵד שמיעה שאינו בקי בקריאת מגילה - לקרוא את המגילה בעצמו.

שמיעת קול שופר ומקרא מגילה

א. גדולי הפוסקים נחלקו האם שמיעה באמצעות מכשיר שמיעה מועילה לענין שמיעת שופר, קריאת מגילה, וכדומה. יש שכתבו שמסתבר שיוצאים בזה ידי חובה, ויש שכתבו שאין יוצאים בזה ידי חובה.

לפיכך, אדם המרכיב מכשיר שמיעה שיש באפשרותו לשמוע ממרחק קצר ללא המכשיר, נכון שיתקרב אל הבימה כך שיוכל לשמוע את קול השופר וכדומה - גם ללא המכשיר⁴. ויש שכתב שנכון שגם יכבה את המכשיר או יסיר אותו מאוזניו⁵. [ואם באופן זה יהיו מעט מילים שלא ישמע היטב, הוא יכול להשלים אותן בעצמו, גם מתוך מגילה מודפסת המונחת לפניו בזמן הקריאה⁶].

ב. יש שכתב שאדם המרכיב מכשיר שמיעה באוזן אחת, ובאוזן השניה הוא שומע ללא מכשיר - יוצא ידי חובה בשמיעה זו לכל הדעות⁷. ולדעה זו, אדם המרכיב מכשיר שמיעה בשתי אוזניו, ויכול לשמוע ממרחק קצר גם ללא המכשיר, די בכך שיתקרב אל הבימה ויסיר את המכשיר מאחת האזניים.

¹ עיין שו"ת אגרות משה (או"ח חלק ד' סימן צ"א אות ד') שכתב לענין שמיעה דרך הטלפון שיותר נוטה שיוצאים בזה ידי חובה. וכן כתב (או"ח חלק ב' סימן ק"ח, וחלק ד' סימן קכ"ו) שמתברר שאפשר לצאת בשמיעת מגילה במיקרופון אך אינו ברור להיתר, ולכן יש להמנע מלצאת באופן זה ככל האפשר. ובתשובה נוספת (או"ח חלק ד' סימן פ') כתב שאף אם הקול הנשמע ממיקרופון אינו קולו של האדם המדבר, הרי שבמכשיר שמיעה מסתבר שהוא קולו של המדבר.

גם מדברי הגר"ע יוסף זצ"ל עולה שלדעתו יש חילוק בין השומע קריאה על ידי מיקרופון לבין הנעזר במכשיר שמיעה, שלענין מיקרופון הסכים (בשו"ת יביע אומר ח"א או"ח סימן י"ט ובחזון עובדיה פורים עמוד נ"ז) לדברי האומרים שאין יוצאים ידי חובת קריאת שמע, תפילה, מגילה וקול שופר ברמקול, ואילו לענין המשתמש במכשיר שמיעה כתב בחזון עובדיה (שם עמ' נ"ו, וכן עולה מדבריו בשו"ת יביע אומר ח"ז אורח חיים סימן י"ח אות ב', ושם אבן העזר סימן י"ז בהערה) שהעיקר לדינא שיוצאים גם במכשיר שמיעה, וביאר דהוי כדן הרואה על ידי משקפיים שנחשב כראייה לכל ענין.

ובשו"ת שבט הלוי (חלק ה' סימן פ"ד) כתב שהשומע קריאת המגילה באמצעות רמקול, יקרא שוב מגילה אך בלא ברכה, ומשום שמעיקר הדין קרוב לומר שיצא ידי חובה וכדעת האגר"מ.

ועיין עוד במנחת שלמה (חלק א' סימן ט') שכתב שדיבר עם החזו"א בדין זה, ואמר לו שיתכן שכיון שהקול הנשמע נוצר על ידי המדבר וגם הקול נשמע מיד כדרך המדברים אפשר שגם זה נחשב כשומע ממש מפי המדבר או התוקע. ובספר אגרת הפורים (ספטימוס, עמ' נ"ג) כתב ששמע מבני ביתו של הגר"י קרליץ זצ"ל שדעתו היתה שאפשר לצאת ידי חובת מגילה בשמיעה על ידי מכשיר שמיעה.

ועיין עוד בשו"ת מנחת יצחק (חלק ב' סימן קי"ג) שהובאו דברי הגר"צ פ"פ פרנק זצ"ל שצידד שאפשר לצאת קריאת התורה או מגילה על ידי מכשיר שמיעה או טלפון. ועיין בשו"ת צ"צ אליעזר (חלק ח' סימן י"א).

² בשו"ת מנחת שלמה (חלק א' סימן ט') כתב שאין יוצאים ידי חובה באמצעות מכשיר שמיעה, משום שהקול הנשמע אינו קולו של האדם המדבר או תוקע בשופר וכדומה. ועיין בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג' סימן ל"ח). וכן כתב בספר אור לציון (חלק ד' פרק ה' סעיף ט"ז) לענין שמיעת קול שופר על ידי מכשיר שמיעה, שאין יוצאים בזה ידי חובה. וכן מובא בקובץ יבקשו מפיהו (עמ' צ"א - צ"ב) בשם הגר"י אלשיך זצ"ל. וכן דעת הגר"א וייס שליט"א (שו"ת מנחת אשר חלק א' סימן מ"א וחלק ב' סימן צ"ז).

³ תשובת הגר"א וייס שליט"א (אוזן עבד עמ' ע"ד).

⁴ בספר אשרי האיש (או"ח חלק ג' פרק מ"ג סעיף י"ח) מובא בשם הגר"י אלשיך זצ"ל שכבד שמיעה שיכול לשמוע גם בלא המכשיר והמכשיר נועד להיטיב את השמיעה, יוצא ידי חובה גם כשהמכשיר באוזניו, ע"כ. [וכעין זה הביא בחזון עובדיה (פורים עמ' נ"ז) לענין שמיעת המגילה ברמקול, שאם גם בלא הרמקול היה שומע את הקריאה, שפיר דמי]. ועיין עוד בהערה הבאה.

⁵ פסקי הגר"ש קמינצקי שליט"א (פורים פרק ח' סעיף ח'). וכך נראה מדברי הגר"א וייס שליט"א המובאים להלן.⁸ ועיין שו"ת תשובות והנהגות (חלק א' סימן תשמ"ג) שדן לגבי שימוש ברמקול, שאף אם היה אפשר לשמוע ללא הרמקול, הרי כשהרמקול פועל הקול הטבעי מתערב בו.

⁶ עיין משנה ברורה (סימן תרפ"ט ס"ק ה').

⁷ הגר"י גולדברג זצ"ל (קובץ תחומין חלק כ"ט עמ' 385). ועיין לעיל הערה 4.

ויש שכתבו שלדעת הסוברים שאין יוצאים בשמיעה באמצעות מכשיר שמיעה, יש להסיר את המכשירים משתי האזניים⁸.

ג. אשה כבדת שמיעה השומעת את הקריאה ממקומה בעזרת הנשים, ואין לה אפשרות לשמוע משם ללא המכשיר - נכון לקרוא לה את המגילה בבית באופן שתוכל לשמוע ללא המכשיר וכדלעיל.

ד. אדם שאינו שומע ללא המכשיר [וכן אדם שאם יסיר את המכשיר עלול להחסיר מילים ולא יצליח להשלימן כאמור] - נכון שיברך ויקרא את המגילה בעצמו⁹. אם אינו בקי בקריאה, ידאג שתהיה לפניו מגילה כשרה, ויקרא ממנה יחד עם הבעל קורא¹⁰. [אם הוא קורא בביתו, יבקש מאדם אחר שישמיע לו את הקריאה כהלכתה - גם אם מתוך מגילה מודפסת ומנוקדת - והוא יחזור אחריו מתוך מגילה כשרה].

ה. גם חרש שאינו שומע כלל, חייב לקרוא את המגילה לעצמו¹¹, וההוראה המקובלת היא שיברך על הקריאה¹². אמנם אשה חרשת שאינה שומעת כלל - תקרא את המגילה לעצמה אך לא תברך¹³.

⁸ הגר"א וייס שליט"א (אוזן עבדך עמי ע"ט); שו"ת משנת יוסף (חלק י' סימן צ"ז). ועיין לעיל הערה 5.
⁹ יבקשו מפייהו (פסקי הגר"ש אלישיב זצ"ל, פורים פרק ב' סעיף ט'). וכן הוא לדעת הסוברים שאין יוצאים בשמיעה באמצעות מכשיר שמיעה - ראה בהקדמה לסעיפים אלו.

¹⁰ עיין משנה ברורה (סימן תרפ"ט ס"ק ה').
¹¹ ביאור הלכה (סימן תרפ"ט סעיף ב' ד"ה חרש).
¹² הלכות חג בחג (פורים, פרק ז' הערה 11); שושנת ישראל (פ"ד סכ"ה והערה ל') בשם הגר"ש מילר שליט"א.
¹³ הלכות חג בחג (שם), ומשום שלדעת כמה פוסקים נשים מחוייבות רק בשמיעת המגילה וממילא חרשת שאינה שומעת בודאי פטורה, ולכן לענין הקריאה אין לפוטרה, משום שלדעת כמה פוסקים גם נשים חייבות בקריאה, אך לענין הברכה יש לחשוש לדעות שהיא פטורה.

קריאת התורה

ו. יש שכתב שבקריאת התורה יוצאים ידי חובה גם בשמיעה באמצעות מכשיר שמיעה, אך גם בזה ראוי להחמיר, ועיין בהערה¹⁴.

קידוש והבדלה

ז. לדעת הסוברים שאין יוצאים ידי חובת ברכות בשמיעה באמצעות מכשיר שמיעה, אדם שאינו שומע ללא המכשיר¹⁵ - יקדש ויבדיל בעצמו¹⁶. וכאמור, יש מהפוסקים שכתבו שמסתבר שיוצאים ידי חובה בשמיעה באמצעות מכשיר שמיעה.

¹⁴ עיין בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ב' סימן פ"ג, וחלק ג' סימן ע"ט) שנקט שהקול המופק מהמכשיר אינו קולו של המדבר, אך מכל מקום לענין קריאת התורה מסתבר שיוצאים גם בשמיעה ברמקול, כיון שהמצוה היא לשמוע דברי תורה, אלא שראוי להחמיר גם בזה כיון שיש פוסקים שצריך קריאה מספר תורה ושמיעה מבר חיובא ומדין שומע כעונה.

¹⁵ והוא הדין אם הוא יכול לשמוע ממרחק קצר ללא המכשיר, אך הוא נמצא רחוק מהמקדש ולכן זקוק למכשיר כדי לשמוע את הקידוש.

¹⁶ אם הוא שומע גם ללא המכשיר, והמכשיר נועד להיטיב את השמיעה - יש שכתבו שיוצא ידי חובה גם כשהמכשיר באזניו, ויש שטענו שכשהמכשיר באוזניו הרי הקול הטבעי מתערב ומתבטל בקול המופק מהמכשיר, ולכן נכון שיסיר את המכשיר. ענין זה נתבאר בהרחבה לעיל סעיף א ובהערות שם.